

Tyrni

Johdanto

Hippophae rhamnoides. Finnbär. 0,5-9 metriä. Kaksikotinen. Marja 6-10 mm keltainen, oranssi tai punaoranssi. Satakunnan maakuntakukka. Ei siedä varjoa. Lampaat auttoivat syömällä lepät ja pihlajat, vanhan laitumen tunnistaa laajoista tyrnipensaikoista. Juurissa tyypeä sitovia juurinystyräbakteereja. Lahottaa tyrninkääpä. A-, B1-, B2, E- F- ja C-vitamiinia erikoisen paljon. Poiminta vasta lokakuussa lehtien tiputtua. Tyrni oli aikaisemmin Suomessa rauhoitettu, millä haluttiin turvata luonnonvaraisten tyrnipensaiden säilyvyys. Rauhoitusasetuksessa muun muassa määriteltiin, millä tavoin ja milloin tyrnimarjoja saatettiin poimia. Rauhoitusmääräys kumottiin vuonna 2006. Saaristossa trokareiden pirtuplissinä kieltolain aikaan. Siemenet hyvin öljypitoisia. Arokasvi alunperin. Kukinta kesäkuulla, kohta lehtien puhjettua, katso suurennuslasilla erottaaksesi sukupuolet, emikukka pullomainen pari mm., hede kaksi suomua, välissä pari nuijamaista hedettä. Hedepensasiin saattaa kehittyä muutama kukkakin, jotka marjovat. Tyrnimarjamehua kannattaa pussittaa jääpalapussiin. Sopii juomiin, jälkiruokiin, liha- ja kalaruokiin hillona, lääkekasvina. Hippos=hevonen, phaes=kiiltävä eli saa hevosen karvan kiiltämään. Sairas hevonen voimistuu lehdistä ja pehmeistä versoista. Lehdet. Värjäyksessä musta väri. Versot. Nuorista värjäyksessä musta väri. Marjat. Jäätyneenä irtoavat helposti. Keltamarjakeittoa, 300g marjoja, 1l vettä, 200g sokeria, 1rkl perunajauhoa.

- Kotimaisiin luonnonkantoihin perustuvat lajikkeet talvenkestävämpiä, mutta pienempimarjaisia ja piikkisempiä kuin ulkomaiset kannat.
- Ei kestä varjostusta. Etelä/länsipuolella oltava aukkoa.
- Itä/pohjois-puoli syytä olla puustoinen. Voi saada tuulen ja pakkasen yhteisvaikutuksesta talvivaurioita.
- Hyvä kasvupaikka esim. etelä/länsipuolinen rinne.
- Kotimaisiin luonnonkantoihin perustuvat lajikkeet eivät juurru pistokkaista, venäläiset kannat juurtuvat helposti.
- Juurutettavat pistokkaat 10-15 cm. Latva ja sivuoksat pois. Välipistokkaat parempia kuin latvapistokkaat.
- Voi lisätä myös siemenestä, mutta jälkeläiset voivat olla melkein mitä vain, varsinkin kun hedeyskilön "marjaominaisuuksia" ei pysty näkemään itse yksilöstä. Vahvasti ristipölytteisenä, jälkeläisten ominaisuudet vaihtelee paljon.
- Itää helposti, kylmäkasittely edistää. Voi esim. kylvää syksyllä ulos.
- Hede- ja emi-kasveja tulee siemenistä suunnilleen yhtä paljon. Ne erottaa 3-5 vuoden ikäisinä silmusuomujen lukumäärästä. Hedeyskilöllä silmussa on 3-4 suomua, eli ne ovat vähän leveämpiä kuin emin silmut, joissa vain kaksi suomua.
- Siemenestä kasvatetulla tyrnillä kestää noin viisi vuotta ennen kuin se alkaa tuottaa satoa, pari vuotta pitempään kuin pistokkaasta lisätyllä taimella.
- Sama juurinystyräbakteeri-suku (Frankia) kuin lepällä. Lepän bakteeri on parantanut satoa ainakin yhdessä kokeilussa.
- Suomessa sato keskimäärin 300-700kg/ha.

Linkkejä

- <http://www.pori.fi/kirjasto/satakuntaliitto/a227.htm>
- <http://jukuri.luke.fi/handle/10024/518880>